

รูปที่ 8-12 รายละเอียดของรอยต่อควบคุมทั้งในกรณี Contraction Joint และ Expansion Joint

8.4.2 การออกแบบทางโครงสร้างของอาคารทางน้ำล้น

อาคารทางน้ำล้นส่วนใหญ่ทำจากวัสดุที่หลากหลาย เช่น คสล. อิฐก่อ หินก่อ หรือ หินกล่อ่ง (gabions) แม้วัสดุที่ทำอาคารจะหลายหลายแต่หลักเกณฑ์ในการออกแบบทางโครงสร้างใช้หลักเกณฑ์ที่คล้ายกัน โดยแบ่งการออกแบบดังนี้

8.4.2.1 ตัวองค์อาคาร(Main structure)

(1) แรงที่กระทำกับองค์อาคาร

แรงภายนอกที่กับตัวองค์อาคารอันเป็นผลจากการไหลของน้ำประกอบด้วย

1. แรงดันจากน้ำ(static water pressure of the surface water)
2. แรงจากความดันยก(uplift water pressure)
3. แรงปฏิกิริยาของดินใต้ฐานขององค์อาคาร
4. แรงเสียดทานใต้ฐานอันเกิดจากการสมดุลย์ของแรงในแนวราบ
5. น้ำหนักขององค์อาคารและลิ่มน้ำที่กระทำกับอาคาร (weight of the structure and water wedges)

8.4.2.2 การพิจารณาความมั่นคงทั่วไปของตัวอาคาร

ข้อพิจารณาความมั่นคง 3 ประการคือ

1. ผลรวมของโมเมนต์ที่ดินเขื่อนด้านท้ายน้ำ ต้องเป็นศูนย์

2. ผลรวมของแรงในแนวราบต้องเป็นศูนย์
3. ผลรวมของแรงในแนวตั้งต้องเท่ากับศูนย์

ในทางปฏิบัติต้องพิจารณาแฟคเตอร์ความปลอดภัย 1.5-2.0

$$\frac{\sum M_{\text{ต้าน}}}{\sum M_{\text{ทำให้ล้มคว่ำ}}} > 1.5$$

และเพื่อหลีกเลี่ยงองค์อาคารเอียงหรือมีแรงดึงเกิดขึ้นในฐานแรงลัพธ์ของแรงภายนอกควรกระทำผ่าน middle third ของฐาน

$$\text{eccentricity } .e. < \frac{B}{6}$$

นอกจากนี้ต้องออกแบบให้ด้านทานการไหลเลื่อนของอาคารอันเกิดจากแรงในแนวราบจำเป็นจะต้องพิจารณา

$$\frac{\text{แรงภายนอกในแนวราบ}}{\text{แรงภายนอกในแนวตั้ง}} < .f$$

เมื่อ f คือสัมประสิทธิ์แรงเสียดทานระหว่างฐานกับฐานราก

สัมประสิทธิ์แรงเสียดทานขึ้นกับวัสดุที่ใช้ก่อสร้างตัวอาคารกับฐานราก U.S Bureau of reclamation แนะนำให้ใช้ 0.35 กรณีอาคารคอนกรีตกับดินทั่วไป varshney แนะนำให้ใช้ 0.65 กรณี คอนกรีตกับอิฐก่อ

8.4.2.3 กรณีวิกฤติที่ต้องพิจารณา

สถิติการพังของอาคารน้ำล้นพบว่าไม่ได้เกิดจากการไม่เสถียรของอาคารในกรณีล้มคว่ำ หากแต่เกิดจากการม้วนกัดเซาะ (scour) ตัวอาคาร ดังนั้นการวิเคราะห์ความมั่นคงจึงมีความสำคัญในกรณีที่ตัวอาคารกับ apron แยกจากกันหรือใช้วัสดุต่างชนิดกัน กรณีที่ตัวอาคารอยู่บนหินโดยไม่มี Apron เช่นกัน

กรณีที่ต้องพิจารณาจึงแบ่งเป็น 2 กรณีคือ

1. อาคารไม่ได้เป็นชิ้นเดียวกันกับพื้นอาคาร (Apron)

ลักษณะทั่วไปที่จะต้องพิจารณาในกรณีของอาคารที่มีหน้าลาด (Sloped) และหน้าแบบขั้นบันได (Stepped) โดยแสดงการพิจารณาแรงที่กระทำและโมเมนต์ภายใต้เงื่อนไขข้างนี้

1. น้ำซึมผ่านจากเหนือน้ำผ่านด้านฐานอาคารไปยังท้ายน้ำได้อย่างอิสระ
2. น้ำไม่ไหลข้ามอาคารและด้านท้ายน้ำไม่มีน้ำ

2. อาคารเป็นชิ้นเดียวกับพื้นอาคาร (Apron)

อาคารทางระบายน้ำล้นที่เป็นชิ้นเดียวกับพื้นทั้งด้านเหนือน้ำและท้ายน้ำจะค่อนข้างเสถียรและไม่มีปัญหาในกรณีล้มคว่ำจากโมเมนต์

8.4.3 การออกแบบตัวอาคารทางระบายน้ำล้นและพื้นอาคาร (Apron)

การออกแบบตัวอาคารให้พิจารณาแยกออกเป็นส่วนๆ และสามารถรับหน่วยแรงอันเกิดจากแรงภายนอก

1. ออกแบบตัวอาคาร (Spillway body) ตัวอาคารโดยปกติให้ออกแบบเป็นอาคารยื่น (Cantilever) ที่สามารถรับ โมเมนต์และแรงเฉือนที่เกิดขึ้น แต่อาคารส่วนใหญ่จะเป็นมวลขนาดใหญ่ (Massive) ซึ่งค่อนข้างยากที่จะเสียหายเนื่องจากการเกิดหน่วยแรง (stress) เกิน แต่ถึงกระนั้นก็ตามในกรณีที่ตัวอาคารเป็นกำแพงบางในแนวตั้งจำเป็นต้องตรวจสอบตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 หาแรงเฉือน โมเมนต์คัตและแรงตามแนวแกนที่จุดต่างๆบนตัวอาคาร

1.2 หาหน่วยแรงที่เกิดขึ้นที่หน้าตัดที่พิจารณา

$$P_1, P_2 = \frac{W}{A} + \frac{M \cdot x}{b \cdot d^2 / 6}$$

โดย P_1, P_2 = หน่วยแรงอัดและหน่วยแรงดึงที่หน้าฝาย (แรงดึงด้านเหนือน้ำแรงอัดด้านท้ายน้ำ)

W = น้ำหนักโครงสร้างเหนือจุดที่พิจารณา (X)

b = ความกว้างของหน้าตัด ปกติใช้หนึ่งเมตร

d = ความลึกของฝาย (ในทิศทางการไหล)

หน่วยแรงที่เกิดขึ้นต้องไม่เกินหน่วยแรงที่ยอมให้ของวัสดุนั้น ในกรณีเช่นนี้แนะนำให้ใช้โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กและออกแบบตามมาตรฐานการออกแบบคอนกรีตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกรณีทั่วไปที่เป็นอาคารแบบแรงโน้มถ่วง (gravity weir) การเสริมเหล็กในตัวอาคารจะเป็นเหล็กเสริมกันร้าวเนื่องจากอุณหภูมิ

2. ออกแบบพื้นอาคารทางน้ำล้น(Apron)

แนวคิดสองประการในการพิจารณาความหนาของพื้นอาคารทางน้ำล้น ประการแรกสมมติให้ apron ประกอบด้วยโครงสร้างอิสระที่ไม่ได้เชื่อมต่อกัน และน้ำหนักของแต่ละส่วนต้องสมดุลกับแรงดันยก (uplift pressure) วิธีนี้ค่อนข้างปลอดภัย คำนวณได้ง่ายแต่โครงสร้างจะมีราคาแพงกว่าแนวคิดที่สอง

แรงดันยกใต้ Apron ความหนาของ Apron ทำกับแรงดันยกหารด้วยน้ำหนักของวัสดุที่ใช้ทำ Apron ในสถานะจมน้ำ

$$t = \frac{h_x}{(\gamma_f - 1)} \dots\dots\dots (\text{หน่วยเมตร})$$

โดย $h_x = \text{แรงดันยกที่จุด X (m)}$, $h_x = \frac{H(L - L_x)}{L}$

$t = \text{ความหนาของพื้น (m)}$

$\gamma_f = \text{ความหนาแน่นของวัสดุที่ใช้ทำพื้น. (kg/m}^3\text{)}$

ในกรณีที่อาคารเป็นคอนกรีต การเสริมเหล็กในพื้น (Apron) ด้วยวิธีนี้เนื่องจากถือว่าไม่มีหน่วยแรงดึงหรือแรงอัดเกิดในพื้นที่เสริมเหล็กกันรั่วจากอุณหภูมิต่ำนั้น

แนวคิดที่สองถือว่าพื้นเป็นชิ้นเดียวกันและพิจารณาโมเมนต์และแรงเฉือนที่เกิดขึ้นที่หน้าตัดวิกฤติที่ตีนอาคารด้านท้ายน้ำ

ผู้ออกแบบควรพิจารณาหน่วยแรงดึงและแรงอัดให้ดีว่าเกิดด้านใด ในกรณีตัวอย่างนี้เป็นคานยื่นแบบกลับด้านล่างพื้นจะเป็นหน่วยแรงดึง แต่ในกรณีที่มีปีกฝาย (wing wall) ยึดติดกับพื้น Apron จะกลายเป็น inverted slab ที่มีค้ำยัน 3 ด้าน หน่วยแรงดึงจะกลับด้านกับที่กล่าวมาแล้ว

ในทางปฏิบัติที่ปลายของพื้น (apron) ควรมีความหนาไม่น้อยกว่า 30 ซม. เพื่อป้องกันการเกิด piping แม้จะถือว่าไม่มีแรงดันยก (uplift pressure) ก็ตาม

8.4.4 การออกแบบกำแพงกันดิน

ปีกของอาคารทางน้ำล้น (Wing walls) อาจทำจากผนังก่ออิฐ หินกล่อ่ง (Gabions) หรือคอนกรีตเสริมเหล็ก ขั้นตอนปกติในการออกแบบจำเป็นต้องหาแรงดันอันเนื่องมาจากดินถมหลังกำแพง ส่วนการวิเคราะห์ความมั่นคงหาด้วยวิธีเดียวกับตัวอาคาร

(1) แรงดันดินแบบ Active กับดินแบบ Cohesionless

เมื่อดินแบบอิมิตัวและแห้งกระทำกับกำแพง สามารถหาแรงดันได้ตามกรณีดังนี้

1 กรณีกระทำบนผิวกำแพงเรียบ

แรงที่กระทำกับกำแพงหาได้จาก

$$P_a = K_a \cdot \gamma_s \cdot Z^2 / 2$$

เมื่อ P_a = แรงดันดินแบบ Active

γ_s = ความหนาแน่นของดิน

$$K_a = \tan^2 (45 - \phi/2) = \frac{1 - \sin \phi}{1 + \sin \phi}$$

ϕ = มุมของแรงเสียดทานภายในของดิน

(2) กรณีแรงดันดินแบบ Active บนกำแพงผิวหยาบ

ปกติแล้วผิวกำแพงจะค่อนข้างหยาบ เพื่อให้ค่าที่ใกล้เคียงมีวิธีการอยู่หลายวิธี

แต่วิธีที่นิยมคือ Rebhann's และ Coulomb's methods

(3) กรณีดินแบบเชื่อมแน่น (Cohesive soils)

แรงดันดินแบบ Active โดยใช้ทฤษฎี Wedge theory สมมุติว่าดินมีรอยแตก เนื่องจากแรงดึงลึก Z_c (c) และ (a) แทนค่า soil cohesion และ unit adhesion

$$C_c = c \times l \quad C_w = a \times h$$

เมื่อ l และ h คือความยาวของแนวพังทลายและความสูงของแนวที่สัมผัสกับกำแพง จากไดอะแกรมหาค่าสูงสุดของแรงดัน

สำหรับดินเหนียวอ่อนที่ค่า cohesion น้อยกว่า 4.5 t/sq.m ค่า wall adhesion (a)

ให้ใช้เท่ากับค่า cohesion ถ้าค่า cohesion เกิน 4.5 t/sq.m .ให้ใช้ค่า (a) เท่า 4.5 t/sq.m

(4) แรงดันแบบ Passive บนกำแพงกันดิน

ผลจากการเคลื่อนที่ของปีกกำแพงในทิศทางของแรง Active แรงดันที่กระทำกับดินถมหน้ากำแพงเรียกว่าแรงดันแบบ Passive และจะลดค่าโมเมนต์ที่ทำให้ล้มคว่ำ ในการออกแบบส่วนใหญ่ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาแรงแบบนี้

โดยความจริงฐานรากของปีกกำแพงไม่ลึกมากและซับซ้อนในการที่จะหา
ค่าแรงต้านทานของดินและพื้นที่กระทำด้านแรง Active แนะนำให้ออกแบบโดยคิดโมเมนต์ที่ทำให้
ให้ลึกกว่าที่ระดับพื้นมากกว่าที่ระดับดินของกำแพง

(5) การวิเคราะห์เสถียรภาพของกำแพงกันดิน

1. กรณีกำแพงยึดติดกับพื้น

ในทางปฏิบัติสำหรับกรณีแบบนี้ เสถียรภาพของกำแพงไม่วิกฤต
เนื่องจากกำแพงและพื้นยึดเป็น โครงข้อแข็ง แต่โมเมนต์ที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องคำนวณเพื่อหาปริมาณ
เหล็กเสริมและหน้าตัดคอนกรีตที่เพียงพอ

เนื่องจาก โมเมนต์ที่เกิดขึ้นค่อนข้างน้อย ดังนั้นความหนาของพื้นหา
จากน้ำหนักที่สมดุลกับแรงดันยกดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ปริมาณเหล็กเสริมหาจาก โมเมนต์ และ
ตรวจสอบกับเหล็กเสริมกันร้าวจากอุณหภูมิ

2. กำแพงกันดินแบบโน้มถ่วง (Gravity wall)

กำแพงแบบนี้ส่วนใหญ่ทำจากอิฐก่อ หรือหินกล่อ (Gabions) ความ
มั่นคงและราคาจำเป็นจะต้องพิจารณาจากรูปทรง ปกติแล้วแรงที่ทำให้ไถลเลื่อนไม่วิกฤติ ถ้าฐาน
กำแพงต่ำกว่า Apron แรงดันที่ฐานต้องตรวจสอบที่ส่วนบนของฐานว่าทำให้ดินกำแพงแตกหักหรือ
มีหน่วยแรงดึงเกิดที่ฐานหรือไม่ ส่วนที่ระดับดินให้ตรวจสอบความต้านทานของดินด้วย

8.4.5 การออกแบบทางโครงสร้างของท่อส่งน้ำ

คลองชักน้ำมีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นรูปแบบสะพาน ท่อส่งน้ำที่มีเครื่องมือ
ควบคุมการส่งน้ำ ในกรณีสะพานจะออกแบบให้รับด้วยกำแพงหรือเป็นโครงข้อแข็งซึ่งเชื่อมด้วย
พื้นในการรับน้ำการ ใ้ท่อเป็นคลองชักน้ำเป็นสิ่งที่พบเห็นทั่วไป ท่ออาจเป็นรูปสี่เหลี่ยมหรือ
วงกลม โดยคำนึงถึงความยากง่ายในการระบายตะกอนทราย

(1) อาคารรับน้ำแบบสะพาน(Bridge-type intakes)

โดยทั่วไปจะมีสองลักษณะคือสะพานแบบพื้นบนกำแพง (Slab bridge on
gravity walls) กับ ท่อลอด (Box culvert)

1) กรณี Slab bridge

พื้นสะพานออกแบบเป็นคานอย่างง่าย แรงที่กระทำบนกำแพงเนื่องจาก
สะพานจำเป็นต้องพิจารณาเสถียรภาพร่วมกับแรงอื่นที่กระทำ

2) กรณี Box culvert

การออกแบบ Box culvert มีวิธีวิเคราะห์หลายวิธี แนะนำใช้วิธี Slope deflection methods

(2) ท่อส่งน้ำชนิดท่อกลม (Circular culvert)

ท่อส่งน้ำจะมีขนาดมาตรฐานผลิตและออกแบบจากโรงงาน อย่างไรก็ตามการพิจารณาเลือกใช้ท่อให้สอดคล้องกับน้ำหนักบรรทุก (AASHTO) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ออกแบบระบบส่งน้ำ โดยจะต้องพิจารณาในปัจจัยต่อไปนี้

1. ความแข็งแรงและน้ำหนักบรรทุกของท่อ
2. น้ำหนักบรรทุกอื่นๆบนท่อฝังดิน (Surcharge loads)
3. น้ำหนักบรรทุกจรบนท่อใต้ดิน
4. ชนิดของท่อส่งน้ำ

ท่อส่งน้ำมีหลายชนิดเช่นท่อคอนกรีต ท่อคอนกรีตเสริมเหล็ก ท่อคอนกรีตอัดแรงท่อเหล็ก ท่อPVC เป็นต้น ท่อคอนกรีตไม่เสริมเหล็กควรมีขนาดไม่เกิน 0.60m เกินกว่านี้ให้ใช้ท่อคอนกรีตเสริมเหล็ก และให้ใช้ safety factor =1.50 ในการพิจารณาการรับน้ำหนักและชนิดการวางท่อ